

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

Ο Ζωγράφος και συγγραφέας Γιώργος Μιχελακάκης (φωτό: Γιάννης Δραμιτινός)

ΜΕΡΟΣ ΟΓΔΟΟ / Α

«Πες μου πως βλέπεις την ιστορία για να σου πω ποιος είσαι»

Η σειρά ετούτων των άρθρων με τον τίτλο Ιστορία και ιστορική συνείδηση, δεν μπορούσε να γραφτεί έξω από το κλίμα των γιορτασμών για τα διακόσια χρόνια από την επανάσταση της ανεξαρτησίας. Δυστυχώς η Πανδημία ακύρωσε τις περισσότερες εκδηλώσεις, αν και όσες παρουσιάστηκαν μας έδωσαν μια γεύση την ποιότητα της ιστορικής μας ματιάς. Το κοίταγμα της ιστορίας δεν είναι ποτέ αθώο. Ούτε βέβαια υπήρξε ποτέ εφ' αυτής ακαδημαϊκή (δήθεν ουδέτερη) σκοπιά. Η ιστορία ήταν πάντα ένα ακανθώδες ζήτημα. Την ιστορία την κοιτάμε είτε για να αντιλήσουμε μαθήματα για το παρόν και το μέλλον, είτε για να υποστηρίξουμε δογματικά προαποφασισμένες απόψεις.

Σε αυτά τα άρθρα, υπόθεση εργασίας είναι: ότι η καλλιέργεια εθνικής συνείδησης, στηρίχθηκε μονομερώς στην πολιτιστική προβολή της καταγωγής (αρχαίας ή χριστιανικής ή και τα δύο μαζί) χωρίς ταυτόχρονα να δυναμώνει η πολιτική ταυτότητα, η οποία θα οδηγούσε σε δυνατή κοινωνία πολιτών και σε ένα σύγχρονο κράτος. Όμως, ακόμα και η ματιά για την καταγωγή, υπήρξε ιδεολογική, διότι περιορίστηκε στην κλασική εποχή και άφησε απ' έξω την έρευνα της «ανθρωπογένεσης».

ΕΝΑ ΕΛΛΗΝΑΣ ΠΙΘΗΚΟΣ ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣΑΣ

Το σημερινό άρθρο που έχει ως τίτλο «Ένας Έλληνας πίθηκος στον κήπο της βασίλισσας», στηρίζεται σε μια πραγματική ιστορία, σύμφωνα με την οποία γερμανοί το 1944 ανακάλυψαν απολιθώματα προϊστορικών ζώων στον Πύργο της βασίλισσας Αμαλίας στην Αθήνα, μεταξύ των οποίων και οστό πρώιμης μορφής ανθρωποειδούς, το οποίο έζησε όπως αποδείχθηκε αργότε-

ρα, πριν από 7 εκατομμύρια χρόνια. Επειδή έπρεπε να δώσουν ένα όνομα στο απολιθωμένο οστό, το ονόμασαν «ο έλληνας πίθηκος». Το ενδιαφέρον εστιαζόταν στο γεγονός ότι αυτό το εύρημα αποδείκνυε ότι -αργά αλλά σταθερά- βρίσκονταν οι ενδιάμεσοι κρίκοι στην αλυσίδα της εξέλιξης της ζωής των πρωτεύοντων θηλαστικών που οδηγούσαν στον άνθρωπο. Με λίγα λόγια, ξένοι στον τόπο μας, και μάλιστα κατακτητές, προωθούσαν έναν τομέα έρευνας τον οποίο η ελληνική κοινωνία δεν ήταν έτοιμη ιδεολογικά να τον αναλάβει.

Είπαμε στο προηγούμενο άρθρο πως η έρευνα παλαιοντολογικού υλικού πρωτάρχησε τυχαία στο Πικέρμι επί Όθωνα και συνεχίστηκε μέχρι τον Πρώτο παγκόσμιο Πόλεμο. Έκτοτε όλα σταμάτησαν και το Πικέρμι ξεχάστηκε. Αργότερα όταν ξέσπασε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, οι γερμανοί επιστράτευσαν όλους τους γεωλόγους και τους έστειλαν στις κατεχόμενες χώρες για έρευνα ορυκτών στο υπέδαφος. Ένας από αυτούς ήταν ο Bruno Von Freyberg. Τον έστειλαν στην Ελλάδα και το 1943 τον μετέθεσαν στην Αθήνα με την εντολή να διερευνήσει αν υπήρχε κάρβουνο στο υπέδαφος της Αττικής, και επίσης να επιστατήσει στην κατασκευή ενός αντιαεροπορικού οχυρού στη βόρεια πλευρά της Αθήνας. Ο Freyberg κάτω από πίεση χρόνου καθώς η ελληνική αντίσταση επιχειρούσε επιθέσεις και σαμποτάζ, επέλεξε ως χώρο για την ανέγερση του οχυρού τη νότια πλευρά του κτήματος της βασίλισσας Αμαλίας, το οποίο εκτεινόταν σε 615 άκρες. Η Βασίλισσα Αμαλία-Μαρία Φρειδερίκη, δούκισσα του Oldenburg, όπως ήταν το πλήρες της όνομα και ο τίτλος, είχε χτίσει βίλα εκεί με πύργο, και είχε δώσει στο κτήμα το όνομα «επτάλοφος». Το όνομα είχε συμβολική σημασία, καθώς πολλοί φιλέλληνες τότε, και η Αμαλία ονειρεύονταν ότι μια ημέρα η Κωνσταντινούπολη που ήταν κτισμένη επάνω σε επτά λόφους όπως και η Ρώμη, θα γινόταν η πρωτεύουσα των Ελλήνων. Εκεί λοιπόν μέσα σ' αυτό το κτήμα ο Freyberg αποφάσισε να αναγείρει το αντιαεροπορικό οχυρό. Μόλις οι εργάτες άρχισαν να σκάβουν, βρήκαν πλούσια απολιθώματα προϊστορικών ζώων και την κάτω γνάθο

ενός πίθηκα που ο Freyberg θεώρησε ότι πρέπει να είναι συγγενικός τύπος ζώου με αυτό που είχε βρεθεί πριν από 107 χρόνια στο Πικέρμι. Για σιγουριά έστειλε το απολιθώμα στο Βερολίνο, στον πολύ γνωστό τότε ειδικό απολιθωμάτων προϊστορικών θηλαστικών Wilhelm Otto Dietrich. Ο Dietrich έγραψε πίσω στον Freyberg ότι συμφωνεί ότι το εύρημα παραπέμπει σε ζώο όπως ο Μεσοπίθηκος από την Πεντέλη του Πικερμίου. Αυτή η διάγνωση αποδείχθηκε όπως θα δούμε στη συνέχεια λανθασμένη. Πάντως το απολιθώμα αυτό έμεινε στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Βερολίνου, όταν στις 3 Φεβρουαρίου του 1945, η ανατολική πτέρυγα του μουσείου τινάχτηκε στον αέρα από συμμαχική βόμβα που διέλυσε και τα πολύτιμα παλαιοντολογικά ευρήματα. Το 1950 τα απολιθώματα από την Ελλάδα αρκετά στραπατοσαρισμένα από τη βόμβα, μεταφέρθηκαν στο Πανεπιστήμιο του Erlangen στο τμήμα γεωλογίας όπου ο Freyberg είχε αποκατασταθεί ως καθηγητής. Τότε, μαζί με τον Dietrich δημοσίευσαν τις μελέτες τους επάνω στα γεωλογικά δεδομένα του Πύργου της Βασίλισσας και στα απολιθώματα, που βρέθηκαν εκεί. αλλά κανείς δεν πρόσεξε το άρθρο. Αργότερα το 1964 ο παλαιοντολόγος από την Φραγκφούρτη, Gustav Heinrich Ralph Von Koenigswald που ήταν φημισμένος στα απολιθώματα αναπτυσσόμενων πιθήκων από την Ασία όπως και στα απολιθώματα πρώιμων τύπων ανθρώπων σε όρθια στάση, εξέτασε την κάτω γνάθο από τον πύργο της βασίλισσας και διαπίστωσε αμέσως ότι οι προηγούμενοι ερευνητές είχαν κάνει λάθος. Το παχύ στρώμα σμάλτου των δοντιών και η χρήση που είχε γίνει των δοντιών έδειχνε πως επρόκειτο για άγνωστο είδος εξαφανισμένου μεγάλου πίθηκα. Επονόμασε το εύρημα *Graecopithecus freybergi* για να τιμήσει τον άνθρωπο που το βρήκε. Αλλά και πάλι η τεχνολογία της εποχής δεν επέτρεψε την χρονολόγησή του. Και πάλι οι επιστήμονες δεν έδωσαν σημασία και η όλη υπόθεση ξεχάστηκε.

Η συνέχεια την επόμενη Παρασκευή

Η καλλιέργεια εθνικής συνείδησης, στηρίχθηκε μονομερώς στην πολιτιστική προβολή της καταγωγής (αρχαίας ή χριστιανικής ή και τα δύο μαζί)